

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Toplumun Faizli Kredi Hakkındaki Değişen Algısının İncelenmesi: Bir Mülakat Çalışması¹

Mustafa Ceylan²
Zeyneb Hafsa Orhan³

Öz

Faiz, İslam dinine inanlar açısından haram olan bir işlemdir. Bunun yanında güncel iktisadi sistemde artan finansallaşma ile birlikte birçok yerde faizli işlemler görülebilmektedir. Nitekim toplumdaki bireylerin hayatlarını devam ettirebilmeleri için ekonomik faaliyetlerde bulunmaları gerekmektedir. Bu çalışmanın amacı, yukarıda bahsedilen faizin haramlığı düsturunu da temel alarak, günümüz kapitalist sisteminde kilit rol oynayan faizin, bireylerin nezdindeki konumunu tespit etmektir. İslam iktisadının ilkelerini yerine getirmeye çalışan kurumların, toplum tarafından nasıl değerlendirildiği de buradan öğrenilmiş olacaktır. Çalışma boyunca nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmada veri toplamak için mülakat yöntemi tercih edilmiştir. Mülakata katılan kişi sayısı 23 olarak belirlenmiştir. Temel bulgulara göre, mülakatlara katılan bireylerin çoğu çevreden borç istemeden bankalara gitmektedir. Toplumsal ilişkilerin, maddi konularda yeterince kapsayıcı olmadığı göze çarpmaktadır. Araştırmamız için görüştüğümüz bireylerden, ihtiyacı olan maddi miktarı bulmanın yollarından biri olan alternatif kurumları bilen birey sayısının az olduğu tespit edilmiştir. Tekrar faizli kredi çekmeyi düşünen bireylerin bu kararlarındaki en önemli etken "hayallerini ertelememek üzerine kurulu bir dünya görüşüne" sahip olmalarıdır. Karz-ı hasen gibi insanların birbirlerine karşı güven temelli kurulan kurumların gerekli politikalar yardımıyla yaygınlık kazanması sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: : İslam İktisadı, Riba, Faiz, Alternatif Kuruluşlar, Banka

JEL Sınıflandırması: E4, D63, Z12

¹ Bu çalışma İKAM Working Paper olarak 2021 Nisan ayında yayınlanmıştır. Gelen dönüşler ile eksiklikleri giderilmiş gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

² İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi

E-posta: ceylanmuustafa@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1122-8548>

³ İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimler Fakültesi, Doç. Dr.

E-posta: hafsa.orhan@izu.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-7515-910X>

Atıf/Citation: Ceylan, M., Orhan, Z. H. (2022). Toplumun Faizli Kredi Hakkındaki Değişen Algısının İncelenmesi: Bir Mülakat Çalışması, *Maruf İktisat İslam İktisadi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), s.28-47.

• Geliş/Received - 29.04.2022 • Kabul/Accepted - 15.06.2022

Examining the Changing Perception of the Society on Interest Loan: An Interview Study

Abstract

Interest is a prohibited transaction for people who believe in Islam. On the other hand; interest-bearing transactions can be seen in many places with the increasing financialization in the current economic system. The purpose of this study is to determine the position of interest, which plays a key role in the current capitalist system, in the eyes of individuals, based on the above-mentioned principle of the prohibition of interest. It will also be learned how the institutions that try to fulfill the principles of Islamic economics are evaluated by society. The qualitative research method was used throughout this study. The interview technique was preferred to collect data in qualitative research. The number of individuals participating in the interview was determined as twenty-three. According to the main findings, the most of individuals participating in the interview apply to banks without asking to borrow money from their around. It draws the attention that social relations are not adequately inclusive in financial matters. It has been determined that the number of individuals knowing alternative institutions, which is one of the ways to find the amount of financing they need, is low among the individuals we interviewed for our study. The main factor in these decisions of individuals who think to take interest loans again is that they have “a worldview based on not delaying their dreams”. It should be ensured that institutions such as Karz-ı hasen, which are established on the basis of trust, become widespread with the help of necessary policies.

Keywords: Islamic Economics, Riba, Interest, Alternative Institutions, Bank

JEL Classification: E4, D63, Z12

1. Giriş

İslam iktisadı, toplumun yararını gözeten ekonomik bir sistem vadetmektedir. Bahsedilen yararı, iktisadi hayat içerisinde faizin olmamasına dayandırılmaktadır. Faiz, en bilinen tabiri ile kiralanan paranın kira bedeli anlamındadır. İslam iktisadı, Bakara Suresi'nin 275. ayeti kerimesinde de bildirildiği üzere ticaretin helal, faizin (ribâ) haram kılınması düsturu ile hareket etmektedir. Bu bağlamda ekonomik hayat içerisinde faiz temelli işlemler yer almaktadır. Bu durum insanların gündelik ekonomik işlemlerde dahi faiz ile denk getirmektedir.

Faiz temelli ekonomik sistem içerisindeki akademik çalışmalar çoğunlukla faiz oranının miktarıyla ilgili olarak kaleme alınmaktadır. Dolayısıyla dini inançlar temelinde ekonomik bir davranış sergilemek isteyen bireyler, akademik literatür içerisinde güncel ekonomi terminolojisi ile yazılmış eserler ile daha çok karşılaşmaktadırlar. İslam iktisadı ile ilgili çalışmalar akademik literatür içerisindeki payı daha azdır. Konuyla alakalı İslam iktisadı literatürü de faizsiz bankacılık adı altında genelde katılım bankacılığı çalışılmaktadır. Alternatif kurumların çeşitliliği üzerinde çalışmalar daha az gündeme gelmektedir.

Bu çalışmanın amacı, yukarıda bahsedilen faizin haramlığı düsturu temel alınarak, günümüz kapitalist sisteminde kilit rol oynayan faizin, bireylerin bakış açılarında nasıl bir yere sahip olduğunu araştırmak için yapılmıştır. İslam iktisadının ilkelerini yerine getirmeye çalışan kurumların, toplum tarafından nasıl değerlendirildiği de buradan hareketle öğrenilmiş olacaktır.

Çalışma boyunca nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi, sosyal bilimler alanında ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Nitel araştırma yöntemi, araştırma konusunun kapsamlı olarak incelenmesine olanak sağlamaktadır. Nitel araştırmada veri toplamak için mülakat yöntemi tercih edilmiştir. Mülakat, katılımcının cevabına göre standart sorulara ek soru oluşturma esnekliğini sağlayan veri toplama yöntemidir. Faizli kredi çekmiş bireylerin mülakat yolu ile değerlendirilmesi, toplumun faize dair bakış açılarını, hayatlarına olan etkilerini inceleme olanağı sunmaktadır. Mülakat, katılımcı ile araştırmacıyı bir araya getirdiği için samimi bir ortam oluşmaktadır. Katılımcıların benzer cevap vermeye başladığı anda araştırma "doyma noktasına" ulaşmış kabul edilmektedir. Bu araştırma için doyma noktasına yirmi üç katılımcı ile ulaşılmıştır. Bu sayede insanların faizli krediye bakışı ve hayatlarına olan etkileri öğrenilmiştir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplara bakılarak, standart sorulara ilaveten ek soru oluşturulmuştur. Bu sayede mülakat yönteminin esnekliğinden faydalanılmıştır.

Araştırmamızın, İslam iktisadının kırmızı çizgisi olan faiz konusunun gerekliliklerini yerine getiren kurumların, toplum tarafından ne derecede karşılığının olduğunu da göstermesi beklenmektedir. Dolayısıyla bu araştırma ile beraber İslam iktisadındaki faiz hassasiyetini dikkate alan kurumların eksik yönleri de gözler önüne serilmiş olacaktır. Bu alana dair çalışmaların sürdürülebilmesi ve topluma sunacağı faydaların devamlılığı; eksik kısımların tanımlanması ve bu eksikliklerin giderilmesi ile mümkün olabilecektir.

Çalışmanın ilk bölümde araştırmanın yöntemi açıklanacaktır. Son kısımda araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilip bunlar üzerinden analiz yapılacaktır. Fakat her şeyden önce, ilgili literatüre değinen bir arka plan bilgisi paylaşılacaktır.

2. Arkaplan

Araştırmanın arka planına yönelik literatür taramasında elde edilen temel sonuç “faiz” ile “riba” kelimelerinin aynı anlama gelmediğidir. Ribâ daha çok artma, fazlaşma anlamlarına gelirken faiz bunun ekonomideki karşılığı olarak kullanılmaktadır (Gamal, 2006, s.191). Ribâ ayrıca bu yanlış anlamının devamı olarak yüksek faiz oranı olarak da anlaşılmaktadır. Toplum içerisinde yüksek faiz, tefeciler ile özdeşleştirilmiştir.

Nitekim ribâ denince tefeciler de akla gelmektedir (Gamal, 2006, s.188). Ribânın farklı türleri olması bu yanlış anlaşılmaya yol açmaktadır. Bunlardan, yukarıdaki tanımlamayı içine alan ribâ türü “Kredi Ribâsı (Ribe’n nesie)” olarak bilinmektedir (Zuhaylı, 2006, s.47). İslam öncesi ribâ olarak da bilinen bu faiz, tüm mezhepler tarafından yasaklanmıştır (Zuhaylı, 2006, s.77-78). Tüm mezheplerin yasaklamasının gerekçelerini Senhuri üç maddede özetlemiştir: Bireylerin biriktirme kültürünü yok ettiğini, yasakla birlikte para spekülasyonunu engelleyerek paranın mala dönüşmemesinin sağlandığını ve insanların haksızlıktan ve sömürden korunduğunu dile getirmektedir (Khalil & Thomas, 2006, s.124). Ayrıca, bu gerekçelerin temelinde adalet kavramı dikkat çekmektedir. Kaynakların eşit bir şekilde dağıtılmasına karşılık faizin sistemden kaldırılması gerekir. Bu kaynaklar, içinde ihtiyacı barındırmak ile birlikte eşit dağıtılamadığı sürece savurganlığa da sebep olmaktadır. İslam iktisadı savurganlığı yasaklar larken bunun zıttı olan tasarrufu desteklemektedir. Tasarrufun kapitalizmde ve İslam iktisadında olduğu gibi ilerde yatırıma dönüşmesi beklenir. Böylelikle yeni istihdam alanları açılırken aynı zamanda ekonomik istikrar da devam edecektir (Chapra, 2006, s.160-180).

İslam İktisadı, bireylerin toplum ile ilişkilerine önem vermektedir. Ayrıca kardeşlik hukuku ile ekonomide temel oluşturmaktadır. İslam İktisadı “Karz-ı hasen” kurumlarıyla, bireylerin ihtiyacı hâsıl olduğu zaman bu ihtiyacı gidermektedir (Erdem, 2018, s.34). Bunun güzel bir örneği olarak Pakistan’daki Akhuwat gösterilebilir. Bu kurumun Pakistan’daki yoksulluğun azaltılmasına olumlu etkisi olmuştur. Kuruma başvuruların artmasından dolayı artık fon yetmemeye başlamıştır (Qureshi, 2018, s.152-154).

Karz-ı hasen kurumlarına alternatif kuruluşlar olarak Türkiye’de katılım bankaları örnek gösterilebilir. Katılım bankaları, İslami kesimin elindeki fonu kullanabilmek için İslami kurallara riayet ederek kurulmuş kurumlardır. Hem karz-ı hasene dayalı kurumlar, hem İslami bankalar -Türkiye’deki ismiyle katılım bankaları- krediye alternatif sunabilecek kurumlardandır. Biz de bu çalışmamızda, mülakata katılan kişilere, alternatif kurumlar olarak bunların varlığını bilip bilmediklerinin, biliyorlarsa kullanıp kullanmadıklarını sorduk.

Katılım bankalarına dair görüşlerin farklılık arz ettiği görülmektedir. Çağdaş murabaha (taksitli-karlı satış) uygulandığındaki görüş farklılıkları genel olarak “bir akitte iki akit”, “malik olunmayan malın satımı”, kabzedilmeyen malın satımı” olarak sıralanabilir (Günay, 2018, s.234-235). Alternatif kurumların değerlendirmesi ile beraber bunun piyasadaki yerinin de incelenmesi gerekir. Katılım bankacılığı ile mevduat bankacılığı müşteri memnuniyeti karşılaştırıldığı zaman mevduat bankacılığının önde olduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak bankanın kendi araçlarını etkili kullanması gösterilebilir. Katılım bankacılığı piyasa ağının dar olması, müşteriye ulaşmada güçlük çekmesine neden olmaktadır (Bülbül, 2017, s 53-55). Söz konusu sebepler, mülakatta da aydınlanacaktır.

İslam iktisadın vadettiği sistemin ortaya konulabilmesi için yapılması gerekenler sıralandığında ilk olarak bireylerin konu hakkında bilgilendirilmeleri gelmektedir. Diğer taraftan konunun sadece dini

bir ritüel olmaktan ziyade ribânın hukuki, sosyal, ekonomik olarak nasıl zarar verdiğinin gözler önüne serilmesi gösterilebilir(Anjum, 2018, s. 144-145).

Faiz hassasiyeti olmayan insanların faizin ekonomik zararlarından dolayı faize karşı mesafeli olduklarını araştırmalar göstermektedir. Bu durum ağırlıklı olarak konut fiyatlarına ilişkin hususlarda karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda faiz oranlarının yükselmesi ev fiyatlarını artırmasına sebep olmaktadır (Chen vd., 2022, s.3). Artan konut fiyatları insanların ev sahibi olmasında büyük bir engel oluşturmaktadır. Böylelikle insanların yaşam kalitelerinde ciddi bir azalma izlenmektedir (Yü vd., 2022, s.1-2). Bu durum insanları huzursuz etmektedir. Bu huzursuzluğun temel kaynağının faiz olduğunu bildirmektedirler (Kok vd., 2018, s.3-5). Bu perspektiften bakıldığında insanlar faize karşı olumsuz bir bakış açısı kazanmaktadır. Diğer bir ifade ile faiz oranları yatırımları azaltmasından dolayı insanların faize dair görüşü olumsuzdur. Yatırımın gerçekleşmesi için finansman gerekmektedir. Nitekim faiz oranların yükselmesi yatırımın maliyetini arttıran bir etmendir (Meng vd., 2021, s.1-2). Maliyeti artan yatırımlar, yatırımcıları endişelendirmektedir. Yatırımcılar böyle ortamlarda yatırım yapmaktan vazgeçmekte ve yatırımlar azalmaktadır. Azalan yatırımlar insanların işlerini kaybetmesi sonucunu doğurmaktadır. İnsanların işlerini kaybetmesi alım güçlerini azaltmakta ve hayat standartları düşmektedir (Zhao vd, 2021, s.34907). İnsanların böyle bir durumda düşmelerine sebep olan ana unsurun faiz olduğu bilinmektedir (Olaniyi, 2019, s.87-89)

Bizim konumuzla da benzerlik taşıyan çalışmalara bakacak olursak, bireylerin faizli kredilere dair bakışının öğrenilmesi amacıyla üç çalışma yapılmıştır. Sakarya ilinde bulunan Diyanet personelleri ile anket yapılmıştır. Bu ankete göre kredi kartındaki gecikmenin faiz olduğu katılımcılar tarafından bilinmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, katılımcıların yarısının kâr payı ile faizi aynı görmesidir. Bununla birlikte katılım bankaları “İslam’ın öngördüğü bir modeldir” hipotezine katılımcıların yarısı olumsuz veya yansız bir cevap vermiştir. Sonuç olarak, katılım bankalarının bu konuya dair bir bilgilendirme yapması gerekmektedir(Kızıltepe & Yardımcıoğlu, 2018, s. 323-325). İkinci çalışma, Sakarya’daki kurumsal din eğitimi almış bireylerin banka kredilerine dair bakış açılarını ölçen ankettir. Bu ankette “Katılım Bankası bile olsa kredi kullanmam” hipotezine katılımcıların dörtte biri katılmıştır. “Zor durumda olsa bile banka kredisi kullanmamalıdır” hipotezini, katılımcıların yarısı onaylamamıştır. İfadenin “zor durum” ile başlaması bireylerin cevabını etkilemiştir(İnce, Kılıçsal, Erultunca & Turan, 2018, s. 1790-1792). Akademisyenlerin faiz hassasiyetleri hakkında bir çalışma yer almaktadır. Bu çalışma mülakat formu uygulanarak yapılmıştır. Katılımcıların çoğunun faiz hassasiyetlerinin yüksek olduğu bununla birlikte “Festinger’in “bilişsel çelişki” kuramına uygun davrandıkları görülmektedir (Turan&Demirci, 2019, s 269-275)

Biz ise bu çalışmamızda, doğrudan faizli kredi tecrübelerine odaklanıp, bunların tercih sebeplerini inceleyeceğiz. Bu aynı zamanda, katılım bankaları gibi alternatiflerinin neden tercih edilmediğine dair de ipucu verecektir. Ayrıca, faize bakış da aydınlatılacaktır.

3. Yöntem

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Bu kısımda, araştırmanın deseni, veri toplama yöntemi ve araçları, araştırmanın örnekleme hakkında bilgi verilecektir. Sonrasında ise mülakatlarda kazanılan bilgiler betimlenecektir.

3.1. Araştırma Deseni

Nitel araştırma, veri toplama yöntemlerinden görüşme, gözlem gibilerini kullanarak olayların veya olguların geniş bir çerçevede anlaşılmasına olanak sağlayan araştırma türü olarak ifade edilmektedir(-Yıldırım & Şimşek, 2016, s.41). Nitel araştırma, olayları ve sorunları idrak etmek, konu üzerinde derinlemesine inceleme yapmak amacıyla uygulanır(Creswell, 2018, s. 47). Creswell'e göre bir olayı veya olguyu farklı bakış açıları ile el almak iyi bir nitel araştırma oluşturmanın unsurlarındandır(Creswell, 2017, s.7). Araştırılan olguya dair veri toplamak için doğrudan bireylerle konuşarak, bireylerin davranışlarına bakarak bilgi toplanması nitel araştırmanın temel özelliklerindedir.

Araştırmanın konusunu oluşturan faizli krediler hakkında detaylı bir keşif yapmak için faizli kredi çekmiş kişilerin görüşlerini almak gerekmektedir. Bu sebeple, çalışmada bu kişilerden faizli krediler hakkında detaylı bir şekilde bilgi almak ve farklı açılardan analize tabi tutmak amacıyla nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir.

Nitel araştırma deseni, araştırmanın yaklaşımını belirleyen ve çeşitli aşamalarının bu yaklaşım çerçevesinde tutarlı olmasında yol gösteren bir strateji olarak ifade edilebilir (Ilgar & Ilgar, 2013).Nitel araştırmalarda desen, bir strateji ile birlikte bir esneklik kazandırmaktadır. Araştırılan konunun veri toplamada güç olduğu veya durumun karmaşık olması gibi nedenlerle, nitel araştırmalarda duruma göre değişen bir araştırma süreci vardır (Yıldırım & Şimşek , 2016). Nitel araştırmalarda en yaygın kullanılan desenler kültür analizi, fenomenoloji, kuram oluşturma (grounded theory), durum çalışması ve eylem araştırmasıdır (Creswell, 2018). Katılımcıların olguya dair bakış açılarını, olguya dair yaşadıkları tecrübeyi sunabildikleri desene fenomenoloji denir(Creswell, 2018, s.77). Faizli krediler hakkında bilgi edinmek ve faizli krediler kullanmış kişilerin hayatlarına etkilerini keşfetmek amacıyla araştırmada nitel araştırmalarda kullanılan fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiştir.

3.2. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları

Nitel araştırmalarda, veri toplama yöntemleri olarak mülakat, gözlem, doküman, sesli-görsel materyaller kullanılabilir(Creswell, 2013, s.191-192). Bu uygulamalardan her birinin kendine uygun bir avantajı mevcuttur.

Araştırılan konuya uygun verilerin toplanması elzemdir. Seçilecek yöntemin uygun verileri bulma kolaylığı sağlaması gerekir. Araştırmada bu kolaylığı sağlayacak yöntemin seçilmesi, araştırmanın verimini artıracak faktörler arasındadır.

Araştırmamızın amacını gerçekleştirmek için araştırmada veri toplama yöntemi olarak mülakat tercih edilmiştir. Mülakat, nitel araştırmalarda en çok tercih edilen veri toplama yöntemlerinden biridir. Veri toplama sürecinde mülakat yönteminin esnekliğinden faydalanarak soruların değiştirilebilmesi ile araştırmacının konuyu daha iyi kavramasında yardımcı olur(Yıldırım & Şimşek, 2016, s.133). Mülakat yönteminin en baskın yanı esnekliği, yanıt oranının yüksekliği, ortam üzerindeki kontrol, anlık tepki,

veri kaynağının teyit edilmesi ve derinlemesine bilgi olarak zikredilebilir(Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 133-134). Mülakat yönteminin baskın yanı olmalarıyla birlikte dezavantajları da bulunmaktadır. Bu yöntemin dezavantajlarını, maliyetli oluşu, zaman ayırma güçlüğü, olası yanlışlık, kayıtlı veya yazılı bilgileri kullanamama ve bireylere ulaşma güçlüğü oluşturmaktadır(Yıldırım & Şimşek, 2016, s.135-136).

Mülakatlar tek kişi ile yapılırken odak gruplar ile de yapılabilmektedir. Birebir mülakatlarda katılımcı ile araştırmacı arasında bir bağ oluşma olasılığı vardır. Böylelikle katılımcı kişisel bakış açılarını yansıtmakta zorlanmayacaktır. Araştırmacıyı zorlayan kısım, mülakat yapmayı kabul eden katılımcıya ulaşma zorluğudur(Creswell, 2017, s. 127). Genelde altı kişilik ekiplerin oluşturduğu gruplar odak gruplar olarak tanımlanır. Bu gruplarda, katılımcı sayısı mülakat konusunun gelişmesine katkı sağlayabilir ve bireyleri teşvik edebilir.

Mülakatlar, kullanılan teknik tiplerine ve görüşülen (katılımcı) sayısına göre ikiye ayrılabilir(Çevik, 2010, s.58). Teknik tiplerine göre mülakatlar bu araştırmanın veri toplama yöntemidir. Araştırmada, yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinden faydalanılmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakat, katılımcının verdiği cevaplar doğrultusunda soruları değiştirme esnekliği sağlamaktadır. Katılımcının konuya dair genel bir cevap verebilmesi için mülakattan önce standart sorular hazırlanmıştır.

Mülakatlar katılımcıların belirledikleri bir zamanda ve mekânda gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar katılımcılardan izin alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Mülakat esnasında çeşitli notlar da alınmıştır. Daha sonra kaydedilen mülakatların dökümü yapılmış ve bunlar analiz edilmiştir.

3.3 Araştırmanın Örnekleme

Araştırmacı, nitel bir araştırma yürütürken araştırdığı problemi ve sorularını idrak etmesini sağlayacak olan katılımcı kitlesini araştırmanın amacına uygun olarak belirlemektedir(Creswell, 2013, s.189). Nitel araştırmalarda en çok tercih edilen “amaçlı örneklem” yöntemi seçilerek araştırmanın örnekleme oluşturulmuştur. Bahsi geçen konu, olay veya olgu hakkında veri toplanmasının zor olduğu durumlarda bu bilginin toplanmasına olanak sağlar(Neuman, 2014, s.323). Araştırmanın katılımcı kitlesi faizli kredi çeken kitle olarak belirlenmiştir. Araştırmanın konusunun, olayının veya olgusunun gün yüzüne çıkması için araştırmanın konusu hakkında tecrübe sahibi olan bireylerin olması, konunun anlaşılmasında yardımcı olacaktır(Creswell, 2017, s.108). İlk aşamada, çalışma faizli krediler hakkında derinlemesine bilgi edinmeyi amaçladığı için mülakatlar, faizli kredi deneyimine sahip olan bireyler ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma verisinin çeşitliliği, olayın, konunun veya olgunun anlaşılması için kullanılan kaynaklar dikkate alınarak örneklem boyutu belirlenir(Creswell, 2017, s.109). Creswell, üç ile on katılımcı sayısının, fenomenoloji nitel deseni barındıran çalışmalar için yeterli olduğunu bildirmiştir(Creswell, 2013, s. 189). Araştırmaya katılan katılımcılardan çeşitli veriler alınmadığı, verilerin tekrara düşmesi ile oluşan bu konuma “doyma noktasına” denir(Creswell, 2017, s.111). Bu duruma gelindiğinde bir araştırmada, örneklemin yeterli olduğu kanısına varılabilir. Bu araştırmanın doyma noktasına, yirmi üç birey ile ulaşılmıştır. Bireylerin faizli kredi çekme gerekçelerinin çeşitlilik arz etmemesi üzerine katılımcı sayısı yirmi üç birey ile sınırlandırılmıştır.

4. Araştırmanın Bulguları

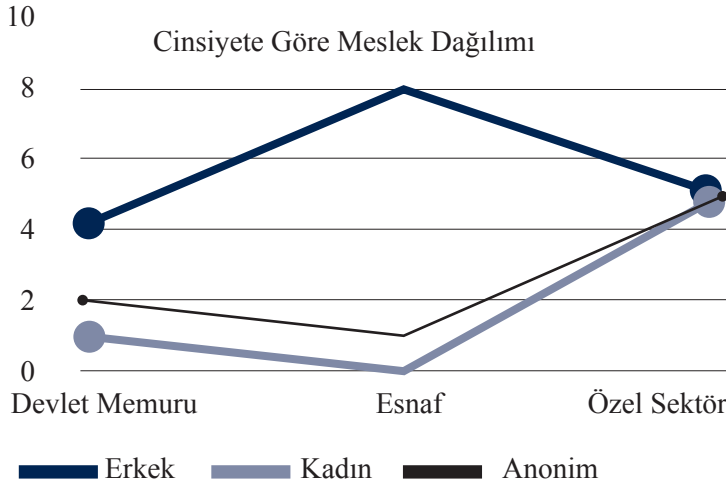
4.1. Betimleyici Bulgular

Araştırma boyunca yirmi üç birey ile mülakat yapılmıştır. Mülakata katılanların cinsiyet ve yaşa dair bilgileri Tablo 1'den, cinsiyete göre meslek dağılımları da Grafik 1'den takip edilebilir.

Tablo 1: Cinsiyete Göre Yaş Dağılımı

Cinsiyet	0-25 Yaş	25-55 Yaş	55+ Yaş
Erkek	0	14	3
Kadın	2	3	1
Toplam	2	17	4

Grafik 1: Cinsiyet Dağılımına Göre Faizli Kredi Çeken Bireylerin Meslek Dağılımı

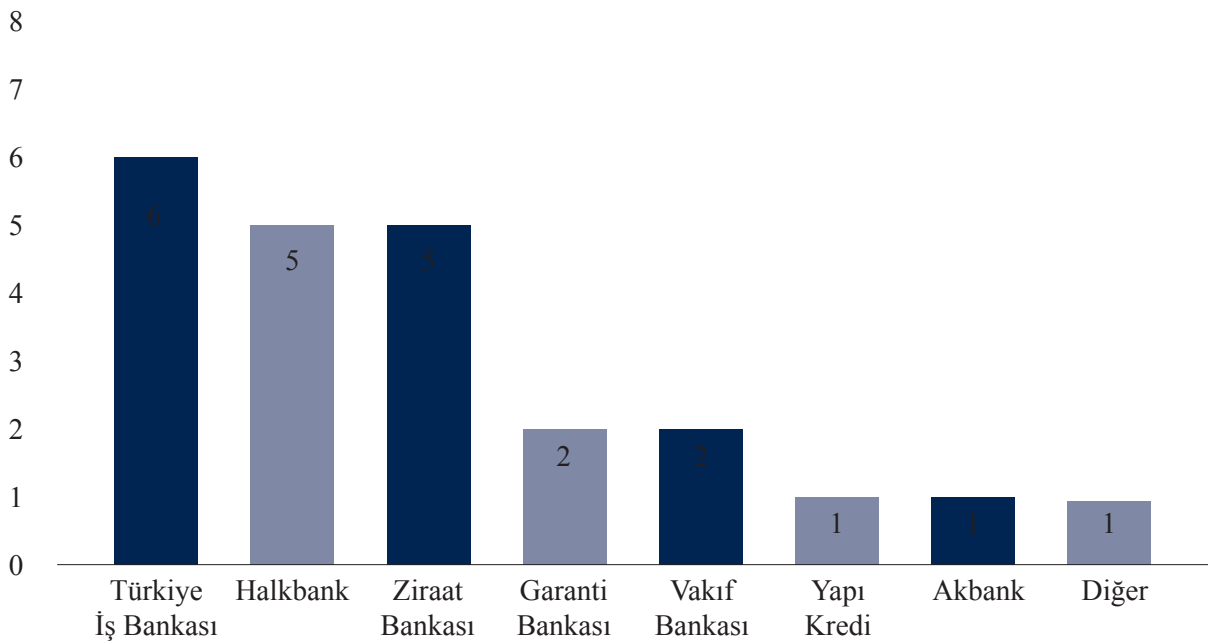
Bireylerin on beşi, mülakata katılırken bilgilerini paylaşmıştır. Bilgilerini paylaşmayan sekiz birey bulunmaktadır. Cinsiyet dağılımına göre bilgilerini paylaşmayan yedi erkek katılımcı vardır. Bu sayı kadın katılımcılarda bire düşmektedir. Mülakatlara katılan yirmi üç bireyin cinsiyet dağılımına bakıldığında zaman on yedi erkek katılımcıdan ve altı kadın katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların yaşları açısından ikisi yirmi beş yaş altındadır. Dört bireyin, elli beş yaş ve üstü olduğu gözlemlenmiştir. On yedi bireyin, yirmi beş ile elli beş yaş aralığında yer aldığı görülmektedir. Cinsiyet dağılımına göre erkek katılımcılardan yirmi beş yaş altı mevcut değildir. Erkek katılımcılardan üçü, elli beş yaş ve üstündedir. Geriye kalan erkek bireyler ise yirmi beş yaş ile elli beş yaş arasındadır. Kadın katılımcılardan ikisi yirmi beş yaş altındadır. Bir kadın katılımcının elli beş yaş ve üstü olduğu fark edilmiştir. Geriye kalan üç kadın katılımcı yirmi beş ile elli beş yaş arasındadır.

Faizli kredi çeken bireylerin meslek grupları; devlet memuru, esnaf, özelde çalışan olarak sınıflanmaktadır. Bunlar arasında devlet memuru olan beş birey yer almıştır. Meslek gruplarından en fazla katılım gösteren sınıf özel sektörde çalışan grup olmuştur. Esnaf gruplarında yer alan sekiz katılımcı mevcuttur. Devlet memuru olup da bilgilerini paylaşmayan iki birey vardır. Esnaf ile meşgul olup bilgilerini paylaşmayan bir birey mevcuttur. Özel sektörde bulunup bilgilerini paylaşmayan beş birey bulunmaktadır. Cinsiyet dağılımına göre erkek katılımcılardan dördü devlet memurudur, sekizi esnafdır. Kalan erkek katılımcının beşi de özel sektör çalışanı olarak şekillenmektedir. Kadın katılımcılarda bu oran şu şekilde sıralanmaktadır. Kadın katılımcılardan biri devlet memuru, beşi özel sektörde çalışan olarak tespit edilmiştir. Esnaf ile meşgul olan kadın katılımcı yoktur.

Faizli kredi çekme tarihleri incelendiğinde 2000-2005 tarihleri arasında faizli kredi çeken iki birey saptanmıştır. 2005-2015 tarihleri arasında faizli kredi çeken altı birey mevcuttur. 2015 ve sonrasındaki tarihlerde faizli kredi çeken on beş birey bulunmaktadır. Cinsiyet dağılımına göre erkek katılımcılardan 2000-2005 tarihleri arasındaki faizli kredi çeken iki birey vardır. 2005-2015 tarihleri arasında faizli kredi çeken beş erkek birey yer almıştır. 2015 ve sonrası tarihlerde faizli kredi çeken on erkek birey vardır. Kadın katılımcılarda 2000-2005 tarihleri arasındaki faizli kredi çeken birey bulunmamaktadır. 2005-2015 tarihleri arasında faizli kredi çeken bir kadın birey, 2015 ve sonrası tarihlerde faizli kredi çeken beş kadın birey bulunmaktadır. Bu da örneklem içerisinde son dönemlerde kredi çekiminin daha fazla olduğunu göstermektedir.

ankaların tercih edilmesi sırası ile Grafik 2'den gözleneceği üzere, Türkiye İş Bankası, Ziraat Bankası, Halk Bankası, Garanti Bankası, Vakıfbank, Yapı Kredi Bankası, Akbank olarak şekillenmiştir. Bunun haricinde bir birey hangi bankadan faizli kredi kullandığını hatırlamamaktadır.

Grafik 2: Faizli Kredi Çeken Bireylerde Bankaların Tercih Edilme Oranları

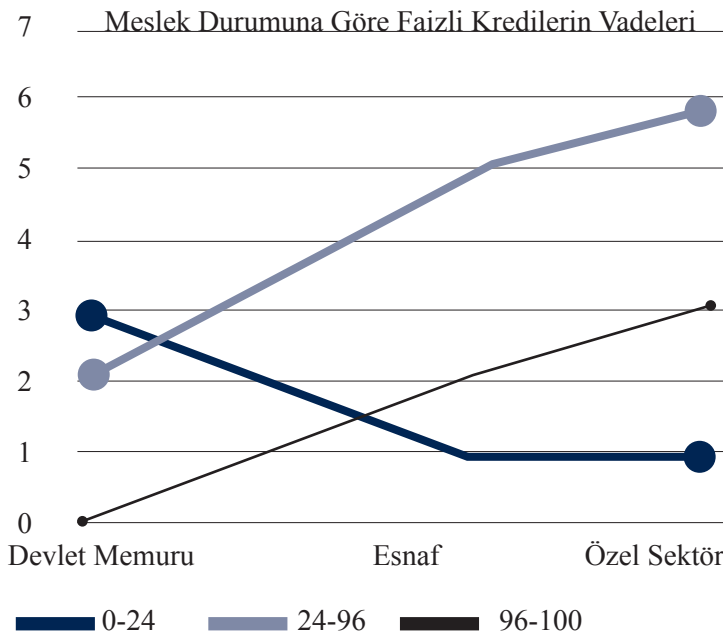

Kaynak: IMF (2020a) verilerinden oluşturulmuştur

Kullanılan faizli kredilerin miktarı, on beş katılımcı için yüz bin TL'yi aşmadığı gözlenmiştir. Üç yüz bin TL ve üstü miktarı sağlayan faizli krediyi kullanan katılımcı bulunmamaktadır. Bu miktarlar arasında yer alan sekiz birey mevcuttur. Meslek gruplarına göre dağılımına bakıldığında zaman esnafı ile meşgul olan bireylerin dördü yüz bin TL altı kredi kullanmıştır. Yüz bin TL ile üç yüz bin TL arasındaki krediyi dört birey kullanmıştır. Devlet memuru olan beş katılımcı sadece yüz bin TL altında kredi kullanmıştır. Özel sektörde bulunan altı katılımcı yüz bin TL altı kredi kullanmıştır. Özel sektörde çalışan katılımcıların dördü yüz bin TL ile üç yüz bin TL arasındaki kredi kullanmıştır. Üç meslek grubunda da üç yüz bin TL ve üstü kredi kullanan katılımcı bulunmamaktadır.

Faizli kredilerin vadesi yirmi dört ayı geçmeyen beş katılımcı bulunmaktadır. Yirmi dört ay ile doksan altı ay arasındaki vadeli faizli krediyi kullanan on üç katılımcı vardır. Doksan altı ay ile yüz yirmi ay arasındaki vadeli faizli kredi kullanan beş katılımcı bulunmaktadır. Meslek gruplarına göre esnafı ile meşgul olan katılımcıların yirmi dört ay vadeli faizli kredi kullanan bir birey mevcuttur. Yirmi dört ay vadeli ile doksan altı ay vadeli arasında faizli kredi kullanan beş esnaf yer almıştır. Mesleği esnaf olan katılımcılardan ikisi doksan altı ay ve üstü vadeli faizli kredi kullanmıştır. Devlet memuru katılımcılardan üçü, yirmi dört ay vadeli faizli kredi kullandığı gözlenmiştir. Devlet memurlarından ikisi de yirmi dört ay ile doksan altı ay arasındaki vadeli faizli kredi kullandığı görülmüştür. Özel sektör ile meşgul olan katılımcılardan biri, yirmi dört ay vadeli faizli kredi kullanmıştır. Bu sektöre mensup olan altı birey, yirmi dört ay ile doksan altı ay arasındaki vadeli faizli kredi kullandığını bildirmiştir. Böylece geriye kalan üç birey, doksan altı ay ve üstü vadeli faizli kredi kullandıkları görülmüştür.

Grafik 3: Meslek Durumlarına Göre Katılımcıların Çektikleri Faizli Kredilerin Vadeleri

Faizli kredilerin geri ödeme miktarları yüz bin TL'de on beş birey yer almıştır. Kredi miktarının geri ödenmesi yüz bin TL ile üç yüz bin TL arasında beş birey vardır. Geri ödenen kredi miktarı üç yüz bin TL ve üstü olan üç birey vardır. Bankaların tercih edilme gerekçeleri: faiz oranların düşük olması, maaşını aldığı bankayı tercih etmesi, başka seçeneğinin kalmaması olarak sıralanmaktadır.

Faizli kredi kullanma nedenlerinde ev almak için kullanan on birey gözlenmiştir. Araba almak için kullanan üç birey vardır. Katılımcılardan altısı iş için kullandığını söylemiştir. Bedelli askerlik, sünnet düğünü yapmak gibi diğer nedenlere sahip olan beş birey mevcuttur. Görüldüğü üzere ev ve araba, kredi alımına yönelmenin iki önemli sebebinin teşkil etmektedir.

Bankaya gitmeden önce çevreden borç isteyen birey sayısı altı olmakla birlikte iki bireye olumlu dönüş yapılmıştır. Bankaya müracaattan önce başkasından borç istemeyen on yedi birey vardır. On dört birey, borç almak için bankadan başka kurum bilmemektedir. Finans kurumları, katılım bankaları gibi alternatif kurumları bilen katılımcı sayısı dokuz olarak tespit edilmiştir. Bunlar içerisinde üç birey alternatif kurumlara başvuru yapmıştır.

Tablo 2: Bankaların seçilme ve kredi çekme nedenleri ile toplumdaki borç isteme eğilimi

BANKALARIN SEÇİLME NEDENLERİ	KREDİ ÇEKME NEDENLERİ	TOPLUMDAN BORÇ İSTEME
3 birey, maaşlarını bu bankalardan alması	10 birey, ev almak arzusunda olması	6 kişi toplumdaki borç istemiş, 2 kişi olumlu dönüş almıştır
10 birey, bankanın imkânlarının uygun olduğunu düşünmesi	3 birey, araba almak istemesi	17 birey toplumdaki borç istememiştir
10 birey, bankalara karşı alternatif bir kurumun olmadığını düşünmeleri	6 birey, iş durumunu gerekçe olarak göstermesi	
	5 birey, yukarıda belirtilenler haricinde diğer nedenleri göstermesi	

Son olarak faizli krediyi tekrardan kullanmak isteyen birey sayısı on olarak görülmüştür. Tekrardan kullanmak istemeyen on üç birey mevcuttur. Tekrardan kullanmak istemeyen bireyler arasında on kişi İslami hassasiyetlerden dolayı kullanmak istememektedir.

4.2. Değerlendirme

Araştırmanın sonucu olarak, ismini anonim olarak paylaşmış olanların çoğu İslami hassasiyet sonucu faizli krediyi tekrardan kullanmak istemeyenlerdir. Kendilerini açığa vurmak istemeyen kişiler anonim olarak mülakatlara katılmışlardır.

Faizli kredi çekenlerin ağırlıklı olarak otuz beş ve kırk beş yaş arasındaki bireyler olduğu gözlenmiştir. Bu yaş aralığında bireylerin çalışma düzenini şekillendirdikten sonra borç altına girme istekleri artmaktadır. Bu yaş grubunun faizli krediye başvurma tarihleri ise 2015 ve üstü tarihler arasında görülmektedir. Bu tarihlerde başvuru alan faizli krediler esnaf için dalgalı giden ekonomik durumdan kurtulmak için çekilmiştir. Esnaf, kredileri finansman aracı olarak görmektedir. Bunun haricindeki kredi kullanıcıları krediyi hayat standartlarını yükseltmek için kullanmıştır.

Banka tercihlerinde bireylerin maaşlarını aldığı bankaların faizli kredi için kefil istememesinden dolayı ilk bu bankalara müracaat edilmiştir. Ziraat Bankası, Halkbank gibi devlet bankalarına güven duyulmaktadır. Böylelikle bu bankalar, tercih noktasında ikinci sırada yer almışlardır.

Bankaların faiz oranlarının düşük olması diğer bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte konut projelerinin yanında konut kredisi vermek için hazır bekleyen bankaların bulunması faizli kredi kullanımını yaygınlaştırmıştır. Bireyler konut için gerekli miktarı burada bulunan bankaların kredilerini kullanarak gidermektedirler. Bedelli askerlik için özel kredilerin çıkartılması da diğer bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna benzer kredilerin de sadece bankalarda bulunması dikkat çekici bir husustur.

Önemli etmenlerden bir diğeri ise istenilen meblağları sağlayacak alternatif bir kurumun olmadığı düşünülmektedir. Finans kurumları, katılım bankaları gibi alternatif kurumlar toplum tarafından çok bilinmemektedir. Bu bilinmezlik bireyleri “mecburiyetten” bankalara yöneltmiştir. Alternatif kurumları bilenler, bankalardan bir farkının olmadığını düşünmektedirler. Buna gerekçe olarak “kâr oranı” adı altında aslında faiz oranlarından daha yüksek bir oran istemelerini göstermektedirler. Alternatif kurumların İslami hassasiyetleri olan kesimi kendisine müşteri yapmak için “kâr oranı” ismini verdiklerini düşünmektedirler. Katılım bankası ve finans kurumlarının tercih edilmemesindeki bir başka gerekçe ise bekleme süresinin olmasıdır. Bireyler alternatif kurumlarda kendilerine sıranın gelmesini bekledikleri için hayat standartlarını yükseltecek fırsatları kaçırabileceklerini düşünmektedirler.

Bankalar kadar yüksek faiz oranlarının olmadığı “Esnaf Kefalet”, ticari hayatın içinde olan kesimin uğrak noktasıdır. “Esnaf Kefalet”, devletin düşük faiz oranları ile esnafa kredi verme yoludur. Bu program, esnafın ihtiyacının karşılanması için oluşturulmuştur. “Esnaf Kefaleti” olan bireylerin istediği miktarı elde edemediği gözlenmiştir. Bunun nedeni, başvuruda açığa çıkan masraflardır. İstenilen meblağdan masraflar düşürülerek kalan tutar verilmektedir. Bunun sonucunda para çekmenin maliyeti artmaktadır. Bu durumun varlığı banka kredileri kadar maliyet oluşturmadığı için teoride herhangi bir değişikliğe mahal vermemiştir.

Kredi miktarları genel olarak yüz bin TL'yi geçmemektedir. Bu miktarın toplumun genelinin maaş seviyesinin lüks tüketim harcaması yapacak kadar yüksek olmadığını göstermektedir. Başka bir perspektiften bakacak olursak güncel ekonomik sistemde bir şeye sahip olmanın yolu faizli krediler kullanmaktan geçmektedir. Hayat standartlarını yükseltmek isteyen orta kesim yakın çevreden gereken miktarı bulamamaktadır.

Borç alma veya verme işlemi içerisinde bulunanlar bunu TL bazında yapmayarak verdikleri borç paranın değerini korumaya çalışmaktadırlar. Bu durum, borçlu olan birey açısından geri ödeyeceği miktarın artacağı anlamına gelmektedir. Alacaklı tarafın birey olması borçlu tarafı bu kişiye karşı mahcup duruma düşürmektedir. Borçlu kesimin borcunu ödeyememesi sonucu veya borcu verecek kesimin böyle bir miktarı elden çıkartmama isteği üzerine toplum ilişkilerinde olumsuzluklar meydana gelmektedir. Bu duruma getiren süreç "sosyal günah" olarak ifade edilen ve ilk taş atanın bundan sonraki taş atmalardan sorumlu olacağıdır. Toplumdaki bireylerin karşılıklı sorumluluklarını yerine getirmemesi sonucu oluşan "sosyal günah" ile beraber krediler bireylerin sığınma yeri haline gelmiştir. Bu silinenin devamı olarak "biriktirme kültürü" elinden alınmış ve sadece hayat standartlarını yükseltmek için çalışan birey vasfına dönüştürmüştür. Bireylerin elinde artık emek vermeden mal sahibi olmanın yolları açılmıştır. Bundan dolayı borç alma veya vermeye dair eylemleri gerçekleştirme istekleri de azalmaktadır. Azalan bu istek insanların yaşanmışlıklar veya alacaklı adayın sosyal durumu bilmesinden kaynaklanmaktadır. Yaşanmışlıklar, bireylerin karşılıklı ilişkileri sonucu meydana gelen olaylar silsilesi olarak tezahür ederken bizim konumuzda katılımcıların maddi ilişkilerde "boyun eğerek" borç talep etmesi olarak yansımaktadır. Böyle bir durumda da gelecek cevaba göre bireylerin hayallerini erteleyip ertelemeyeceği belirlenecektir. Birden fazla kişiden borç almaktan kaçınmak isteyen bireyler, birçok bireye gitmektense bir kuruma başvurmayı düşünmektedir.

Bu süreç sonucunda istenilen miktara daha çabuk ulaşıyor kanısı hâkimdir. Bu perspektif haricinde katılımcılardan dokuzu kolay para teminin sadece banka olmadığını bilmektedir. Dokuz kişiden alternatif kurumlara başvuru yapan sayısı üç olarak gözükmektedir. Altı birey iki farklı kurumun aynı muhtevaya sahip olduğunu düşünerek hayallerini ertelememek adına bankalara yönelmiştir. Alternatif kurumların yukarıda da vurgulanan konut için bekleme süresinin fazla olması insanlara alternatif kurumlara başvurmada negatif bir etki yapmaktadır.

Mülakatın sonunda faizli krediye bakışlarını söyleyen katılımcılardan, tekrardan faizli kredi kullanmayı on birey kabul etmiştir. Düşük faizli krediler, alacaklı tarafın faizli kurumlar olmasını sağlamaktadır. Faiz bu açıdan bakılınca paranın kira bedeli olmaktan ziyade toplumsal ilişkilerdeki yozlaşmalardan dolayı insanların birbiri ile maddi ilişki kurmaktan kaçınmanın bedeli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Maaşı orta kesimin biraz daha yukarısında veya genelde eve çift maaş giren aile mensupları yüksek faizli oranlara rağmen kredi kullanmayı düşünmektedirler. Tekrardan çekme eyleminin diğer pozitif tarafı, tarafların karşılıklı planlama dâhilinde ödeme şartlarının değişebiliyor olmasıdır. Borçlu isterse

ödeme sürecinde, daha fazla ödeyeceğini bildirmesi sonucu kredisini tekrardan yapılandırılabilir. Olağanüstü hallerde, sizin aleyhinize olacak şekilde tekrardan yapılandırılmaktadır.

Faizli krediyi tekrar çekmeyi düşünmeyenlerin sayısı on üç kişi olarak tespit edilmiştir. Gerekçe olarak özgürlüğü kısıtladığı düşünülmektedir. Diğer bir gerekçe faiz oranlarının yüksek olmasıdır. Yüksek olan faiz oranları orta kesimin baş edemeyeceği bir oran olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim rasyonel birey hem maddi hem manevi olarak faizin, bireyin kazancının bereketini götürdüğünü fark etmiştir. Son gerekçe olan “İslami hassasiyetlerden” ötürü tekrardan faizli kredi çekmeyi düşünmeyen on birey bulunmaktadır. Bu gerekçeyi söyleyen katılımcı sayısı genel orana bakıldığında zaman azınlık statüsünde kalmıştır. Kendilerine izin verilen ticareti yaparken bunu helal dairesi içerisinde gerçekleştirmeyi düşünmektedirler.

5. Sonuç

Araştırmamız, toplumun faizli kredilere dair görüşlerinin tespit edilmesi için yapılmıştır. Böylelikle araştırmamız bireylerin hem faizli krediler hakkındaki düşüncelerini hem de İslam iktisadının ilkelerini yerine getirmeye çalışan kurumların yaptığı çalışmaların toplumda ne derecede karşılık bulduğunu belirlemek için yapılmıştır. Katılımcıların görüşlerini öğrenebilmek adına nitel araştırma yöntemlerinden mülakat tercih edilmiştir. Mülakat katılımcılara samimi bir ortam oluştururken aynı zamanda katılımcıların verdiği cevap ile birlikte ek soru sorma esnekliğini de sağlamaktadır.

Mülakatta elde edilen verilerde, bireylerin kredinin faizsiz olamayacağını düşünmektedirler. Bunun sonucunda kredi veren kurumlar olarak bankalar bilinmektedir. Alternatif kurumların bilinmesi azınlıktır. Bunun sebebi piyasada aktif rol oynamamalarındandır. Alternatif kurumlar ihtilafı konularla gündeme geldikleri için piyasada daha az aktif olmaktadır. İhtilafı konuların başında, alternatif kurumlarda olan “kâr oranı” “faiz” ile aynı muhtevaya sahip olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte kâr oranının faiz olarak düşünülmesi iki taraf açısından uygulamalarda aksaklıklar ve problemler oluşturmaktadır. Müşteriler alternatif kurumları finansör olarak görmektedir.

Bu açıdan çözüm önerilerin başında insanların birbirlerine karşı güvenini artıracak politik araçlar geliştirilmelidir. E-ticaret siteleri olmak üzere birçok alan içerisinde kitlesel medyanın sunmuş olduğu mesaj bu doğrultudadır. Örnek olarak letgo otoplus reklamı bunlardan birisidir. Bu reklamda arabayı eniştenden ona güvenerek almak yerine letgo otoplus güvencesi ile bu kurumdan alınması söylenmektedir. Bundan dolayı insanların birbirine karşı güvenini zedeleyecek içeriklere kısıtlamalar getirilmelidir. İkinci kısım ise bu güven duygusunu oluşturacak gerekli kurumsal yapının yaygınlaşması için gerekli mevzuatların/politikaların oluşturulması gerekmektedir. Bir vakıf veya dernek statüsünde değil bizatihi ismine uygun işlemi yapabileceği bir platform olarak kurulmalıdır. Bunu da merkezi bir yapı olarak değil illerin nüfus ölçeği oranına denk gelebilecek biçimde sayıları ayarlanabilir.

Literatür içerisinde ağırlıklı olarak “faiz hassasiyetin azaldığı” görüşüne sahip çalışmalar yer almaktadır. Bunun sebebi ekonomik şartlar ve ortamın insanları belli başlı kurumlara bıraktığı düşünülmektedir. Bunun haricinde belli başlı toplumsal sınıflar veya meslek gruplarına yönelik bakılan çalışmalarda “faiz hassasiyeti yüksek” görüşü çıkmaktadır. Bu durum genelde o meslek grubuna veya toplumsal sınıfa özgü olarak değerlendirilmektedir. Homojen ölçekli dağılıma sahip katılımcı çalışmalarında “faiz hassasiyeti” yerine “faiz oranının yüksekliği veya düşüklüğü” mevzubahis olmaktadır.

Bu çalışma faize dair hassasiyeti önelemede ve bununla birlikte kısıtlı katılımcılardan elde edilen sonuçlar dahilinde politik araç önerilerinde bulunmaktadır. Nitekim, bu çalışma kısıtlı sayıdaki katılımcıdan oluşmaktadır. Bu açıdan gelişen teknolojik imkanlar dahilinde çok katılımcılı çalışmalar mümkün olmaktadır. Diğer bir yöntem olarak konuya dair uzmanların görüşleri baz alınarak yapılan The Decision Making Trial and Evaluation Laboratory (DEMATEL) metodu ile analizler yapılabilir. Böylelikle işin uzmanlarından görüş alarak gerek il bazında gerekse bölge bazında konuya dair daha net politik araçlar bulunabilir

Kaynakça

- Alacahan, O. (2021). Kentleşme Sürecinde İnsan İlişkilerin Niteliksel Değişimi (Sivas Kent Örneği). *Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(17), 1-29.
- Amsi, F., Ngare, P., Imo, P., & Gachie, M. (2017). Effect of microfinance credit on SMEs financial performance in Kenya. *Journal of emerging trends in economics and management sciences*, 8(1), 48-61.
- Anjum, M. I. (2018). Rakip Ekonomik Sistemlerin Faiz Teorilere Yönelik İslamî Bir Eleştiri. Zeyneb Hafsa Orhan, Taha Eğri (Ed.), *İslam İktisadı Perspektifinden Faiz (s.111-149)*. İstanbul: İktisat Yayınları.
- Baker, A. R. (2019). Implications of financial concerns for college goal commitment among undergraduate students in the United States. *Social Psychology of Education*, 22(1), 63-89.
- Béres, D., & Huzdik, K. (2022). Attitude of Hungarian Young Adults Towards Bank Loans: The Risk Mitigation Trap. *Pénzügyi Szemle/Public Finance Quarterly (1963-)*, 67(1.), 33-55.
- Bülbül, S. (2017). 'Türk bankacılık Sektöründe Müşteri Memnuniyetinin Katılım ve Mevduat Bankalarında Karşılaştırılması Olarak Değerlendirilmesi. *Gebze Teknik Üniversitesi, İşletme Ana Bilim Dalı, Gebze*.
- Chapra, M. U. (2006). İslam Faizi Neden Yasaklamıştır?. Abdulkader Thomas (Ed.). *Ribâyı Anlamak: İslam İktisadında Faiz(s.159-187)*. Zeyneb Hafsa Orhan (Çev.). İstanbul: İktisat Yayınları.
- Chen, C., Zhai, H., Wang, Z., Ma, S., Sun, J., Wu, C., & Zhang, Y. (2022). Experimental Research on the Impact of Interest Rate on Real Estate Market Transactions. *Discrete Dynamics in Nature and Society*, 2022.
- Creswell, J.W. (2016). *Araştırma Deseni-Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Selçuk Beşir Demir, (Çev.). Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2017). *Nitel Araştırmacılar İçin 30 Temel Beceri*. Hasan Özcan (Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J.W. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri-Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir(Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- De Gayardon, A., Callender, C., & Green, F. (2019). The determinants of student loan take-up in England. *Higher Education*, 78(6), 965-983.

Çevik, A. (2010). *İnsan kaynağı seçme sürecinde mülakat ve mülakat hataları* (Master's thesis, Sakarya Üniversitesi).

Erdem, E. (2018). Kur'an'da Ribâ (Faiz) Ayetlerinin Kademeli Nüzulü ve Üslubu: İslam'ın Ticaret, İnfak ve Finans Sistemi Üzerinden Bir İnceleme. Zeyneb Hafsa Orhan, Taha Eğri(Ed.), *İslam İktisadi Perspektifinden Faiz*(s.1-53). İstanbul: İktisat Yayınları.

Gamal, M. A. (2006). Ribâ Yasağındaki İktisadi Hikmeti Anlamaya Dair Bir Çaba. Abdulkader Thomas(Ed.),*Ribâyı Anlamak: İslam İktisadında Faiz*(s.187-211). Zeyneb Hafsa Orhan(Çev.). İstanbul: İktisat Yayınları.

Günay, H.M. (2018). Faizsiz Finans Yöntemlerinden Murâbahanın Faizle İlişkisi. Zeyneb Hafsa Orhan, Taha Eğri (Ed.), *İslam İktisadi Perspektifinden Faiz* (s.215-251). İstanbul: İktisat Yayınları.

Gürbüz, H. Z. (2021). Karzı Hasen'in İktisadi Önemi Ve Günümüzdeki Uygulamaları. *Uluslararası Finansal Ekonomi ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, 2(2), 119-129.

Hiramatsu, T., & Marshall, M. I. (2018). The long-term impact of disaster loans: The case of small businesses after Hurricane Katrina. *Sustainability*, 10(7), 2364.

İnce, A., Kılıçsal, S., Erultunca, T., & Turan, A. H. (2018). Kurumsal Din Eğitimi Almış Bireylerin Banka Kredisi Kullanma Eğilimleri (Sakarya İli Örneği). *Itobiad: Journal of the Human & Social Science Researches*, 7(3).

İlgar, M. Z., & İlgar, S. C. (2013). Nitel bir araştırma deseni olarak gömülü teori (Temellendirilmiş Kuram).

Jin, J., Shang, Q., & Ma, Q. (2019). The role of appearance attractiveness and loan amount in peer-to-peer lending: Evidence from event-related potentials. *Neuroscience Letters*, 692, 10-15.

Khalil, E. H. ve Thomas, A. (2006). Ribâ Hakkında Mısır'daki Modern Tartışma. Abdulkader Thomas(Ed.),*Ribâyı Anlamak: İslam İktisadında Faiz*(s.117-159). Zeyneb Hafsa Orhan (Çev.). İstanbul: İktisat Yayınları.

Kızıltepe, K., Yardımcıoğlu, F. (2018). Diyanet Personelinin Faiz Hassasiyeti Üzerine Bir Araştırma. Zeyneb Hafsa Orhan, Taha Eğri (Ed.), *İslam İktisadi Perspektifinden Faiz* (s.277-335). İstanbul: İktisat Yayınları.

Kok, S. H., Ismail, N. W., & Lee, C. (2018). The sources of house price changes in Malaysia. *International Journal of Housing Markets and Analysis*.

Köhler, M. (2012). Which banks are more risky? The impact of loan growth and business model on bank risk-taking. *The Impact of Loan Growth and Business Model on Bank Risk-Taking*.

- Larsson, G., & Willander, E. (2022). Muslim Attitudes Towards Islamic Finance in Sweden: The Case of Loans with Interest. *Nordic Journal of religion and society*, (2), 76-88.
- Meng, Y., Dinçer, H., & Yüksel, S. (2021). TRIZ-based green energy project evaluation using innovation life cycle and fuzzy modeling. *IEEE Access*, 9, 69609-69625.
- Neuman, W. L. (2014). *Toplumsal araştırma yöntemleri* (S. Özge, çev.). Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Olaniyi, E. (2019). How much is too much? The threshold effects of interest rate on growth and investment in Nigeria. *Journal of Management & Administration*, 2019(1), 69-98.
- Qureshi, M. A. (2018). İki Bağlam, İki Model, İki Ürün: Daha İyi Bir Dünya İçin Faizsiz Çözümler. Zeyneb Hafsa Orhan, Taha Eğri (Ed.), *İslam İktisadı Perspektifinden Faiz* (s.149-163). İstanbul: İktisat Yayınları.
- Turan, Y., & Demirci, I. (2019). Akademisyenlerin faiz ve faizsiz finans kullanımına yönelik tutumları. *Bilimname*, 2019(39), 247-283.
- Yıldırım, A. , Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yii, K. J., Tan, C. T., Ho, W. K., Kwan, X. H., Nerissa, F. T. S., Tan, Y. Y., & Wong, K. H. (2022). Land availability and housing price in China: Empirical evidence from nonlinear autoregressive distributed lag (NARDL). *Land Use Policy*, 113, 105888.
- Zhao, Y., Cheng, F., Yüksel, S., & Dinçer, H. (2021). Integer code series enhanced IT2 fuzzy decision support system with alpha cuts for the innovation adoption life cycle pattern recognition of renewable energy alternatives. *IEEE Access*, 9, 34906-34920.
- Zuhaylı, W. (2006). Ribânın Fıkhî Manası. Abdulkader Thomas (Ed.), *Ribâyı Anlamak: İslam İktisadında Faiz* (s.45-95). Zeyneb Hafsa Orhan (Çev.). İstanbul: İktisat Yayınları

EK-1

Mülakatlarda sorulan standart sorular aşağıda belirtilmiştir:

- 1) Ne zaman kredi çektiniz?
- 2) Kredi miktarı ne kadardı?
- 3) Hangi bankadan faizli kredi çektiniz?
- 4) Faizli kredinin vadesi neydi? Bankaya geri ödeme miktarı neydi?
- 5) Kredi çekme nedeniniz neydi?
- 6) Kredi çekmeden önce çevreden borç istediniz mi?(istediniz ise nasıl bir tepki ile karşılaştınız?) Ya da başka alternatifler düşündünüz mü?
- 7) Kredi çekmek için herhangi bir fikri dayanağınız var mıydı?(cevaz almak, vicdanen rahat olmak vs)
- 8) Kredi ödemede taahhüt olarak düşündüğünüz durum neydi?(iş durumu, ülke istikrarı vs)
- 9) Kredi tecrübenizin sonunda ne oldu ve faizli krediye dair görüşünüz şu an nedir?

Aşağıda mülakatta verilen cevaplara göre ek olarak sorulan sorular yer almaktadır:

“Eminevim” gibi yeni nesil kurumların beğenmediğiniz durumu neydi?

Alternatif kurumları araştırdığınızı söylediniz. Hangi kurumlardı onlar? Bunlar hakkında görüşünüz nedir?

EK-2

Mülakat Soruları	Literatür
1)Ne zaman kredi çektiniz?	De Gayardon, A., Callender, C., & Green, F. (2019). The determinants of student loan take-up in England. <i>Higher Education</i> , 78(6), 965-983.
2)Kredi miktarı ne kadardı?	Jin, J., Shang, Q., & Ma, Q. (2019). The role of appearance attractiveness and loan amount in peer-to-peer lending: Evidence from event-related potentials. <i>Neuroscience letters</i> , 692, 10-15.
3)Hangi bankadan faizli kredi çektiniz?	Köhler, M. (2012). Which banks are more risky? The impact of loan growth and business model on bank risk-taking. <i>The Impact of Loan Growth and Business Model on Bank Risk-Taking</i> .
4)Faizli kredinin vadesi neydi? Bankaya geri ödeme miktarı neydi?	Amsi, F., Ngare, P., Imo, P., & Gachie, M. (2017). Effect of microfinance credit on SMEs financial performance in Kenya. <i>Journal of emerging trends in economics and management sciences</i> , 8(1), 48-61.
5)Kredi çekme nedeniniz neydi?	Hiramatsu, T., & Marshall, M. I. (2018). The long-term impact of disaster loans: The case of small businesses after Hurricane Katrina. <i>Sustainability</i> , 10(7), 2364.
6)kredi çekmeden önce çevreden borç istediniz mi?(istediniz ise nasıl bir tepki ile karşılaştınız?) Ya da başka alternatifler düşündünüz mü?	ALACAHAN, O. (2021). KENTLEŞME SÜRECİNDE İNSAN İLİŞKİLERİNİN NİTELİKSEL DEĞİŞİMİ (SİVAS KENT ÖRNEĞİ). <i>Humanitas-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi</i> , 9(17), 1-29.
7)Kredi çekmek için herhangi bir fikri dayanağınız var mıydı?(cevaz almak, vicdanen rahat olmak vs)	Larsson, G., & Willander, E. (2022). Muslim Attitudes Towards Islamic Finance in Sweden: The Case of Loans with Interest. <i>Nordic Journal of religion and society</i> , (2), 76-88.
8)Kredi ödemede taahhüt olarak düşündüğünüz durum neydi? (iş durumu, ülke istikrarı vs)	Baker, A. R. (2019). Implications of financial concerns for college goal commitment among undergraduate students in the United States. <i>Social Psychology of Education</i> , 22(1), 63-89.
9)Kredi tecrübenizin sonunda ne oldu ve faizli krediye dair görüşünüz şu an nedir?	Béres, D., & Huzdik, K. (2022). Attitude of Hungarian Young Adults Towards Bank Loans: The Risk Mitigation Trap. <i>PÉNZÜGYI SZEMLE/PUBLIC FINANCE QUARTERLY (1963-)</i> , 67(1.), 33-55.